

PROTOKOL SEXUALITY

1. ÚVOD

"Sexualita je nedílnou součástí osobnosti každého člověka. Její plné rozvinutí je podmíněno naplněním základních lidských potřeb, jako je touha po navázání kontaktu, intimitě, citovém vyjádření, potěšení, něžnosti a lásky. Plný rozvoj sexuality je základem osobního, mezilidského a společenského štěstí. Sexuální práva jsou všeobecnými lidskými právy založenými na základní svobodě, důstojnosti a rovnosti všech lidí."

(Deklarace sexuálních práv podle World Association for Sexual Health z roku 1999)

Sexualita je normální součástí života každého člověka a projevuje se různými způsoby v různých situacích. Lidé běžně rozlišují, kam daný projev sexuality patří a kam ne (rodina, práce, volný čas, škola, formální prostředí, neformální prostředí atd.). Pro lidi s mentálním postižením toto rozlišení nemusí být jasné. Pak mohou vznikat situace, ve kterých jsou jejich sexuální projevy vnímány okolím jako něco nevhodného. Úkolem pracovníků Dobromysli, z.ú. (dále jen pracovníků) je pomoci klientům organizace tyto hranice rozlišovat a chovat se přiměřeně situaci. Pomáhají jim najít prostor k bezpečnému projevení své sexuality a posilují jejich schopnost bránit se zneužití v této oblasti.

Práva lidí bez postižení se neliší od práv osob s postižením. Pracovníci pomáhají klientům jejich práva uplatňovat – právo na sexuální svobodu, právo na prožívání vlastní sexuality a sexuální rozkoše, právo na sebeurčení, právo na informace o sexualitě, právo na sexuální rovnost, právo na soukromí, právo na sexuální zdraví, právo svobodně se stýkat, právo na svobodná a odpovědná sexuální rozhodnutí, právo na bezpečnost těla a tělesné sexuality. Jejich snahou je pomoci klientům prožít vztahy a sexualitu způsobem, který si sami zvolí a který jim vyhovuje – vždy při zohlednění zájmů a práv ostatních osob. Důležitou součástí podpory klientů je proto také posílení jejich schopnosti rozpoznání důsledků jejich sexuální aktivity a obranyschopnosti vůči všem formám sexuálního zneužívání (vysvětlení „co to je zneužívání, proč“) a posílení jejich právního povědomí (co je trestný čin, kdy je potřeba o něm říct dalším osobám, policii).

Každý pracovník Dobromysli, který pracuje s klienty, je s tímto protokolem seznámen a nesmí jednat v rozporu s ním.

2. VYSVĚTLENÍ POJMŮ

Respekt

- Respektujeme, že každý člověk má sexuální potřeby.
- Respektujeme všechny formy sexuality.

Formy sexuality

- Jsou člověku dané a nelze je nijak změnit. Existují různé formy sexuality (heterosexuální, homosexuální, deviantní).

Projevy sexuality

- Jde o způsoby vyjádření sexuality, které mají stanovené hranice v každé společnosti. Některé **projevy** sexuality jsou nezákonné a nelze je tolerovat, např. zneužívání dětí jako projev pedofilní formy sexuality. Respektujeme tedy, že se člověk narodí s nějakou formou sexuality, ale netolerujeme už konkrétní projevy jeho chování za hranicí zákona.

Intimita

- Hranice intimity jsou u každého člověka individuální – je nutné je u každého člověka poznat a respektovat.
- Do intimních zón uživatele vstupují pracovníci pouze při nezbytných úkonech, jako je např. hygiena, oblékání, manipulace na invalidním vozíku apod., vždy jen pokud je to nutné, po nejkratší nutnou dobu a s respektem k pocitům a přáním uživatele.

Sex

- Jedna ze základních lidských potřeb.
- Zahrnuje širokou oblast lidského chování od komunikace přes dotek až po sexuální styk.

Důvěra

- Pocit bezpečí ve vztahu.

Láska

- Silná pozitivní emoce vůči druhému člověku.
- Má mnoho podob a projevů

Bezpečné chování

- Schopnost ubránit se obtěžování a schopnost vymezit hranice své intimity.

Sebepojetí

- Vnímání sama sebe, např. jako dospělého muže nebo ženy.

Sexuální frustrace

- Stav při dlouhodobém potlačování nebo oddalování sexuálních potřeb.
- Může se projevovat např. přejídáním, agresí, sebepoškozováním apod.
- Příčiny frustrace mohou být různé, např.:
  - okolí odmítá respektovat formu sexuality člověka,
  - rodiče (nebo pracovníci) odmítají brát své dítě (klienta) jako dospělého člověka se sexuálními potřebami,
  - dlouhodobý pobyt v izolovaném nebo ústavním prostředí, chybějící kontakt s vrstevníky a s osobami které jedince přitahují, fyzický hendikep, apod.

Sexuální deviace

- Sexuální chování vybočující ze společenských norem (případně trestné).

3. OSA ZAPOJENÍ PRACOVNÍKŮ DO PRÁCE SE SEXUALITOU KLIENTA

Osa zapojení slouží pracovníkům k ujasnění toho, v jaké oblasti mohou a jsou schopni poskytnout podporu v oblasti sexuality. Každý pracovník si na této ose může sám pro sebe ujasnit své hranice přístupu k sexualitě. Pracovníci se pohybují vždy pouze v prostoru 1. a 2. části osy sexuality. **Pracovníci jsou minimálně na začátku osy v její 1. části - vždy mají respektující postoj.**

ZLOM NA OSE			
Poskytování slovní podpory (zpravidla pracovník organizace)		Poskytování fyzické asistence (vždy jen specialista v dané oblasti)	
1. část osy	2. část osy	3. část osy	4. část osy
Respekt a komunikace (<i>všichni pracovníci</i>)	Řešení konkrétních zakázek (<i>důvěrník</i>)	Lékaři-specialisté, asistovaná soulož	Sexuální asistence

OBLAST PŘED OSOU – NA NULE

V této oblasti se nacházejí lidé, kteří **nevnímají** člověka s mentálním postižením jako osobu se sexuálními potřebami a s právem na jejich projevy a uspokojení. K jejich sexuálním potřebám mají lhostejný nebo negativní postoj a projevy sexuality přehlížejí, odsuzují nebo trestají.

Vnímat takovým způsobem sexualitu lidí s postižením je v rozporu s etickým kodexem organizace Dobromysl, z.ú.

PRVNÍ ČÁST OSY – RESPEKT A KOMUNIKACE (podporu může poskytnout kterýkoli pracovník)

Pracovník respektuje klienta jako osobu se sexuálními potřebami a adekvátně reaguje na jeho projevy (např. potvrzování pohlavní identity člověka - „ty šaty vám moc sluší“ nebo „vy máte ale sílu, děkuji, že jste mi pomohl“).

Pracovník vnímá podporu sexuality klienta jako součást své práce. Vytváří prostor pro pocit bezpečí a důvěry, která pomáhá k posílení sebedůvěry člověka. Pracovník podporuje klienta v některých situacích – např. vysvětlí mu nezbytnost soukromí pro určité projevy sexuality,

vysvětluje mu bezpečné sexuální chování apod. Tyto situace lze řešit na týmových poradách a supervizích, není vždy nutné se obracet na sexuální důvěrníky v organizaci. Pokud je to důležité, dojde v případě nezletilých klientů k předání informací rodičům nebo zákonným zástupcům, v případě dospělých klientů jen s jejich výslovným souhlasem.

Pracovník má povinnost oznámit přípravu nebo páchaní trestného činu nebo skutečnost, že trestný čin (např. znásilnění, pohlavní zneužití, zneužití dítěte k výrobě pornografie) byl spáchán, a to Policii ČR, ihned po informování vedoucího služby.

DRUHÁ ČÁST OSY – ŘEŠENÍ KONKRÉTNÍCH ZAKÁZEK (řeší sexuální důvěrník)

Zakázkou se rozumí konkrétní požadavek pro řešení problému klienta v oblasti sexuality (např. ujasnění si sexuální orientace, vztahová problematika, vysvětlení masturbace formou obrázků nebo filmu).

- Konkrétní zakázky řeší proškolení pracovníci, tj. sexuální důvěrníci (dále jen důvěrníci), kteří jsou dle potřeby supervidováni odborným supervizorem pro danou oblast. V ideálním případě jde o muže a ženu, kteří zpravidla poskytují podporu lidem stejného pohlaví (příp. opačného, pokud se jedná o osoby homosexuálně orientované).
- U nezletilých klientů je podmínkou zakázky řešené sexuálním důvěrníkem písemně doložený souhlas rodičů/zákonných zástupců.
- Příklad kompetence důvěrníka: vysvětlení masturbace za použití obrázků nebo videa, vysvětlení způsobu použití ochrany a názorná ukázka navléknutí kondomu na vibrátoru apod.
- Důvěrník **neřeší** případy ohrožující zdraví a život klienta nebo pracovníka (např. pokud se sexuální fantazie týkají toho, jak sexuálně zneužít jinou osobu, uspokojování se nebezpečnými předměty, sexuální deviace) a jeho okolí. V takovém případě se obrací na specialistu v dané oblasti (např. na sexuologa, gynekologa, apod.), stejně tak při riziku střetu zájmů (např. když sexuální zájem směřuje přímo na pracovníka).

ZLOM NA OSE SEXUALITY

Nikdo z pracovníků organizace Dobromysl, z.ú. nemůže poskytovat žádnou fyzickou asistenci při sexuálních projevech člověka, ani nemůže být předmětem jeho uspokojení!

Oblast za zlomem na ose sexuality, tj. 3. a 4. část osy, řeší vždy specialista z jiné organizace.

TŘETÍ ČÁST OSY – LÉKAŘI - SPECIALISTÉ, ASISTOVANÁ SOULOŽ (řeší pouze specialista pro danou oblast)

Zakázky klientů, jejichž řešení je v třetí části osy (tzv. „za zlomem“) jsou v kompetenci buď odborných lékařů (gynekolog, sexuolog) nebo mohou spadat do oblasti tzv. asistované soulože (viz níže). Pracovníci Dobromysli mohou klientovi zprostředkovat informace a kontakty o těch specialistech a jejich službách.

Asistovaná soulož znamená, že asistent dle potřeby poskytuje fyzickou podporu při pohlavním styku (např.: pomoc při „nastavení pozice“ při souloži u lidí s fyzickým hendikepem, pomoc s kopulačními pohyby apod.). Tuto formu asistence pracovníci Dobromysli klientům neposkytují.

ČTVRTÁ ČÁST OSY – SEXUÁLNÍ ASISTENCE (řeší pouze specialista pro danou oblast)

V České republice již existují speciálně vyškolení pracovníci v oblasti práce s lidmi s postižením, kteří mohou přímo fyzicky uspokojovat uživatele služby (tzv. „sexuální asistence“).

Pracovníci Dobromysli mohou klientovi v rámci jeho zakázky předat základní informaci o existenci služby sexuální asistence v České republice, nepodílejí se už ale nijak na podpoře klienta v jejím vyhledání.

4. SEXUÁLNÍ DŮVĚRNÍK

V Dobromysli, z.ú. pracují ideálně 2 důvěrníci, žena a muž, kteří se pohybují v 2. části osy a řeší konkrétní zakázky. Pracovníci, kteří zastávají roli sexuálních důvěrníků, jsou vždy adekvátně proškoleni – absolvovali oba kurzy „Sexualita a vztahy lidí s postižením“, části 1 a 2, lektorované předním odborníkem na toto téma v ČR, Petrem Eisnerem.

Pokud obsah zakázky přesahuje 2. část osy (tj. je „za zlomem“), seznámí důvěrník klienta s tím, že jej nemůže podporovat. Důvěrník podporuje ostatní pracovníky Dobromysli v 1. části osy – konzultuje s nimi případné zakázky klientů, při nichž je třeba týmová podpora všech pracovníků v přímé péči.

V případě individuální zakázky klienta:

- Vede osobní složku klienta (zakázky) – zápisy ze schůzek
- Individuálně podporuje klienta v oblasti sexuality
- Pracuje s metodickými pomůckami, zajišťuje je
- Kontaktuje odborníky a konzultuje s nimi případy, které přesahují jeho kompetenci
- Vede osvětu v organizaci, a to jak pro pracovníky, tak pro klienty

5. OSVĚTA A PREVENCE

Sexualita je podstatná součást života každého člověka, je důležitou součástí vlastní identity a integrity každého jedince. Podporujeme naplnění sexuálních potřeb každého klienta, pokud je to v naší kompetenci. Pracovníci organizace jsou seznámeni se základními pojmy a přístupy v oblasti sexuality, které jsou obsaženy v tomto Protokolu a jsou v této oblasti proškoleni.

Sexuální osvěta je přizpůsobena potřebám klientů a jejich zdravotnímu postižení tak, aby byli v co nejvyšší míře schopni výkladu porozumět. Při nástupu klienta do některé ze služeb budou v rámci mapování zjištěny jeho znalosti a potřeby. K podpoře klientů v oblasti sexuality slouží metodické materiály, např. názorné pomůcky, instruktážní DVD, apod.

Oblasti osvěty a prevence:

- Uvědomění si vlastní identity
- Sexuální hygiena
- Partnerský vztah
- Masturbace
- Pohlavní styk
- Vhodné a nevhodné projevy sexuality
- Početí, rodičovství a antikoncepce
- Pohlavně přenosné nemoci, rizika, zásady prevence onemocnění
- Sexuální zneužití, manipulace a jejich různé formy, obrana vůči nim

6. KONTAKTY NA DALŠÍ ODBORNÍKY:

Dobromysl, z.ú. je členem skupiny důvěrníků Nebud' na nule, z.s. – unie sexuálních důvěrníků České republiky

NEBUĎ NA NULE, z.s.

Kladská 970/69

Hradec Králové 500 03

<https://www.nebudnanule.cz/>

Poradna pro vztahy a sexualitu lidí se zdravotním postižením - Nebud' na nule, z.s. – unie sexuálních důvěrníků ČR

Mgr. Hana Šimáčková

Akademika Heyrovského 1178/6

500 03 Hradec Králové

(Budova EPOS – 5.patro)

Tel. 724 461 102, e-mail: hana.simackova@nebudnanule.cz

Petr Eisner – individuální konzultace a poradenství (pro pracovníky, klienty, rodiče)

Tel. 605 445 538, e-mail: petr.eisner@seznam.cz

Poradna pro vztahy a sexualitu – SPMP ČR

Tel. Praha: 770 626 202, e-mail: spmp@spmpcr.cz

<https://www.spmpcr.cz/vztahy-sexualita>

